

SZÉKESEFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

A városi és megyei hatóság, gazdasági-egylet, iskolatanács, s a tanítók és községi jegyzők egyletének

A lap ára

háshoz hordással vagy postán küldve:
Egy évre . . . . . 4 ft.
Fél évre . . . . . 2 ft.
Negyed évre . . . . . 1 ft.

Hirdetmény

a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krért
igtattatik be.

KÖZLÖNYE.

Megjelen minden vasárnap.

10. szám.

Szerkesztői szállás: sz. István-utca 176. sz.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Székesfejérvár” szerkesztőségének címzendők; — a lap ára, hirdetmények és a hirdetményi díjak Klökner Péter kiadó könyvkereskedésében vétetnek fel.
Nyilttérben megjelenő közlemények után három hasábos petitsorért 10 kr. fizetendő.

Bérmentetlen leveleket csak ismert kéztől fogadunk el.

➔ Kéziratok nem küldetnek vissza. ➔

Nyilt levél a szerkesztőhöz.

Ama cikksorozat, mely e lap legutóbbi számában kezdetét vette s mely városunk emelkedésének érdekét karolja fel, arra indít, hogy egy oly tárgyat hozzák szőnyegre, mely nálunk — akár hanyagságból, akár semmivel nem törődésből, de mindenesetre elég hibásan — mindig feledésbe ment, s melyről épen akkor nem lehet megfeledkezünk, mikor a város emelkedésének kérdésével foglalkozunk.

Nem kétlem, sőt csaknem bizonyos vagyok benne, hogy az említett cikk írója cikke további folyamán maga sem fogta volna figyelmén kívül hagyni az általam felemlített tárgyat, s hogy én mégis mostani szerény felszólalásommal az ő célzatainak mintegy eléje vágok, csupán abban leli magyarázatát, mert indítványom kivételének lehetősége sok tekintetben attól is függhet, vajjon pár héttel előbb vagy utóbb kerül-e nyilvánosságra.

A tárgy, melyről szólni kívánok, városi utaink és tércink kellőmértű befásítása.

Nem akarom ezuttal a fatenyésztés szükségességét és hasznosságát fejtegetni, mert arról minden józan értelemmel bíró ember helyes tudattal birhat; de lehetetlen a városi hatóság figyelmét ujjal fel nem hívunk portengerben uszó tércinkre és utcáinkra és pedig annál is inkább, mivel mindenki előtt tudva van, hogy városunk eddig nagyon keveset vagy talán semmit sem tett a befásítás érdekében, sőt ha igazságosak akarunk lenni, bátran kimondhatjuk, hogy a szépítés és közegészség előmozdítása nálunk csak jámbor óhajítás, s e tekintetben a hatóságot

határozottan a mulasztás vádjá terheli. Igaz, hogy a közel mult átkos pártharczai, a hosszú időközön át semmivel nem törődő közöny, a kellőleg nem ellenőrzött gazdálkodás a folytonos tevékenységet nagyban elbénitották, s jóval nagyobb volt azok száma, kik a saját, s nem a városi közönség érdekeit hordozták szívükön, de azt hiszem, hogy ha valami, épen e szomorú mult ösztönözhetne bennünket soknemű feladataink megoldására.

Tudva levő dolog, hogy ama tércink és utaink, melyek befásítva vannak, többnyire egyesek áldozatkészsége vagy buzgalma folytán lettek beültetve. Ha jól emlékszem, évtizedek előtt, egy városunkban időző tábornok a városnak azt a kedvező ajánlatot tette, hogy pár ezer váltóforintért a vásártért rendeztetni és fával beülteti, hanem e kedvező ajánlatot figyelemre sem méltatták. Itt az ideje, hogy a nagy közönség érdekében a városi hatóság lépjen már egyszer a tevékenység terére, s ne várja összedugott kezekkel, míg a viszonyok kényszere fogja tette szerkenteni.

A befásítás érdekében most látjuk időszerűnek a felszólalást, hogy még az őszi mulasztásokat helyre lehessen hozni, s így egy lépéssel közelebb jussunk a betöltetlen köteleesség teljesítéséhez. Ugy tudjuk, hogy a városnak rendezett faiskolája van, melyre azonban a felügyelet nem gyakoroltatik azon mérvben, s melynek csemétéi nem részesülnek oly gondos ápolásban, minő okvetlenül szükséges volna s így azután nem kerül elő a beültetésre szükséges famennyiség; pedig a városnak elég használatlan földje van, mely észszerű felhasználás és kevés munka mellett pár év alatt szintén faiskolává volna alakítható.

A megczáfoltatlan statisztikai adatok azt bizonyítják, hogy városunkban a halandóság sokkal nagyobb, mint a közeleső vértelajjai helységekben, melyek fával vannak körülveve. Hisz mindenki előtt tudva van, hogy a magas növényzet nemcsak az ember egészségi állapotára van kedvező befolyással, hanem megakadályozza a rekkenő hőséget és a mindenre káros, porfelleget hordó szelek kellemetlen hatását. Fájdalom azt is ki kell mondanunk, hogy városunkban a nagy halandóság mellett a mellbetegek száma is napról napra szaporodik, s ha így haladunk, rövid időn csakugyan a nagy városok sorában fogunk helyt foglalni, hol a mellbetegségnek előmozdítására a por és romlott lég a legveszélyesebb tényező. Tehát nemcsak a szépítés, hanem mi fő: a közegészség érdeke is azt parancsolja, hogy hatóságunk a városi tereket és utakat mielőbb rendezze és fásítsa be. A nagy közönség, mely fáradságosan szerzett filléreit kénytelen-kelletlen hordja a danaidák hordájába, joggal megvárhatja, hogy az ő közvetlen érdekében is törtenjék valami üdvös, célravezető intézkedés. △

T a n ü g y.

Tapasztalatok a külföldi népnevelés köréből, tekintettel hazai közoktatási viszonyainkra.

(Folytatás).

Az 1868-ik iskolai törvény életbeléptetése óta a tanítók művelődésére s szakismereteik bővítésére nézve nálunk is több történet. De fájdalom mindaddig, míg a népnevelő, fáradszó munkájáért őt megillető tiszteletesebb ellátásban nem részesül, nem számíthatni arra,

TÁRGZA.

Az élet tükre.

Nyolczadik éj.

Hiláriusból, mint látszik, nem igen aludt ki minden jobb érzélem, mert bántotta az a gondolat, hátha Luczifernek lesz igaza! Ő eddig nem ismerte a köz- és családi életet, mert a tisztességesebb társaságokat kerülte s csak a korcsmákon hányódott vetődött s víg czimborái, kik ott környezték s borát fogyasztani segítették, mind hívek, őszinték, mind igaz barátok voltak. Ő a hölgyeknek csak azon osztályát ismerte, mely mindenkihez hí és ragaszkodó, mely szereti felebarátját önön magáért. Igaz ugyan, hogy saját szülei házában sok vizasságot látott; de ő a fölött nem gondolkodott, vagy ha gondolkodott is, azt hitte, hogy az kivétel, most pedig azt kell tapasztalnia, hogy azon torzképek, melyeket otthon látott, csaknem minden háznál otthonosak s maholnap a tiszta, szeplőtelen, szerető családi élet lesz a kivétel.

Mig így elmélkedve busongott, hallotta Luczifer jöttének suhogását s egyszerre két tüzes szem csillogott felé az izzó vaskályháról.

— Barátom! — így kezdé Luczifer — úgy látszik te vesztetni kezded életkedvedet s gyakran találak gondolatokba merülve, attól félek, hogy utoljára megjavulsz.

— Épen arról gondolkoztam e perczen, hogy a férfiak hitlenebbek-e vagy a nők? — válaszolá Hiláriu?

— Azt nehéz meghatározni, egyébiránt az igazat

megvallva, idáig nagyobb a hitlen férfiak száma, — mondá Luczifer — a mit okoznak: a férfiak gondolkodás-életmódja és a körülmények. A férfiak például, hogy lelkiismeretük szemrehányását elaltassák, így ámitják magukat: Én férfi vagyok, én ha néha-néha megszegem is esküvel fogadott hűségemet, azáltal nem gyalázom meg családi szentélyemet; de a nő... a nő... az idegen ágat olthat a család fájába s azért ha én néha elesem is, a nőnek már hivatásánál fogva tisztának, szeplőtelennek kell lenni, mert a világ úgy van berendezve, hogy a férfi kisebb kihágásait bravournak tartja s nagyobb kihágásairól csak suttogva beszél, míg a nő legcsekélyebb megfélekezettégéről ezer pletyka kereng a városban; pedig a férfiak ezen okoskodása nagyon félszeg, mert a mely jupon megszegi a férfi a házastársi esküt, azon jupon megszegheti a nő is, mivel itt nem az a kérdés, hogy ki szegte meg, hanem hogy az meg van-e szegve? és ha meg van szegve, történetik bármely oldalról, esküszegést követtetett el. Igaz az is, a nők védelmére legyen mondva, hogy ők sokkal többet adnak a világ jó véleményére mint a férfiak. A nők mint anyák s gazdasszonyok hivatásuknál fogva inkább a ház falaihoz vannak kötve s mint ilyenek kevesebb csáb s ingernek vannak kitéve, míg a férfiak hivatalos állásuknál s társadalmi összeköttetésüknek fogva itt is ott is megfordulván, több alkalmuk nyílik a hitszegésre; de ez nem mentheti őket, habár ők szeretnek is szabadalmat formálni ab-ból, hogy ők férfiak. Szóval a hitlen férfiak száma nagyobb és ha vannak is megbotlott nők, annak részint a férfiak csábítása, részint elhanyagolása az oka, mert a nő gyöngye virág az élet kertében, melyet a vihar dühöngése s a pók ölé merge egyiránt lehervaszt; a

férfi jelleme a sátámból angyalt teremthet s a férfi magaviselete az angyalnöt ördöggé idomíthatja. Azonban ne fecsegtünk ily haszontalan dolgokról — tevé hozzá Luczifer — akarod-e, hogy új kalandra menjünk?

— Nincs kedvem ma kalandozni — mondá Hiláriu — oly jól esik a pihenés és nyugalom.

— Tehát folytasd önéletrajzodat, — mondá Luczifer.

— Hol is hagytam el? — kérdé Hiláriu.

— Ott, midőn testvéred Ödön felfedezést tett atyádnak s az hidegen kelt fel a vacsorától s távozott a nélkül, hogy tégedet vagy anyádat megcsókolta volna és anyád a lelkiismeret furdalásai miatt oly nyugtalan éjlet virasztott át.

— Azon naptól fogva, midőn Ödönnel bezárkóztott, észrevehető változáson ment át atyám s bánásmódja mind irányomban, mind anyám irányában lényegesen megváltozott — így folytató Hiláriu tanulságos önéletrajzát. — Mint kis gyermek mitsem sejtve a történetekről, szokás szerint hizelegve futottam atyámhoz s kusztam fel térdeire; de ő hidegen tolt le: „menj fiu! — mert fiának többé nem nevezett — anyádhoz, nekem ne alkalmatlankodjál,“ a mi anyámat végtelenül bánthatta, mert ilyenkor szótlanul távozott és szobájában keservesen zokogott.

Atyám valóságos remeteéletet kezdett élni, távoli jószágait bérbe adta s pillanatra sem hagyta el az udvart, vagy azért mert anyámat féltette, vagy azért, hogy minden éltől megfosztván, így álljon rajta boszút. Ez így tartott mintegy két évig s azalatt én hét éves lettem a nélkül, hogy akkorig legkisebb nevelésben részesültem volna. Anyámat bizonyosan bántotta a gondolat, hogy én, az ő kedvence, mint a borju nők fel s

hogy e pályát hivatásugallta előszeretettel tömegesen választják jobb sorsra érdemes ifjaink. Népünk sajnálatra méltó éretlenségéről tanuskodik, hogy épen a tanítókat, kikre a szülők legdrágább, legföltettebb kincsüket bizzák, fizetik legroszszabbul. Nálunk az állam háztartásában még mindig mostoha gyermek a népnevelés, melyre az azt megillető összeget ráfordítani minden jóakarattal is csak nehezen s teljesen még most sem sikerül. A tanítónak véres verejtékkel teljesített munkája csak később teremvén meg a maga gyümölcseit, az anyagi világ imádó előrelátás hiányában annak hasznát kézzel nem foghatják és így önkárukra még mindig zsugoriskodnak a néptanítók által nagyon megérdemelt díjak megszavazásánál.

De nem akarok e tárgy mellett időzni, mert ha eszembe jut, hogy mint aztátja sokszor könyveivel számos, általam is ismert tanítócsalád száraz kenyérét, szívem csak fájdalommal telik el, annál is inkább, mert kénytelen vagyok tapasztalni, hogy nálunk még annak kipuhatlására sem igen fordítanak gondot, vajjon hol s miben rejlik oka, hogy tanítóink csak várakozásra s türelemre vannak utalva, s hogy méltányosabban leendő díjaztatásukra mai napság sem bírjuk a szükséges filléreket összeteremtani.

Hazánk népnevelése terén széttekintve, szomorúan kell továbbá látnunk, hogy míg gyermekeink tanítására az elemi iskolákon túl, elég számú fensőbb tanintézetünk van, addig népnevelésünk az elhagyatottságnak igazán szánandó, szomorú képét tünteti fel. A multról szólan sem akarok. 40—50 évvel ezelőtt a nők iskolai általános képzése alig terjedt tovább, mint hogy tudjanak valamit gépszzerűleg olvasni s talán keveset írni.

Napjainkban, a 6 évi tanfolyam alatt a lányok a fiukkal együtt tanulják ugyan az előírt tantárgyakat, de kérdelem, hogy leányainknál, kik 12 éves korukban az iskolától bucsút vesznek, mint gondoskodnak arról, hogy ismereteiket megszilárdítsa, kibővítsa, az életbe is vigyék?

Mit mondjak kisebb helyekről, midőn nagyobb városokban sem sikerült eddig a törvény előírta ismétlő iskolákat a törvény értelmében felállítani. Igen, az ismétlő iskolák volnának részben ama kármentők, hol leányaink szerzett ismereteiket nem csak megtartani, hanem gyarapítani is volnának hivatva. Népünk alsóbb osztályánál a lányoknak 6—12 évig való köznapi, 12-től bezárólag 15-ig rendes, szigorú ismétlő iskoláztatása minden esetre teremthet annyi szellemi világot, mennyire körülben, foglalkozásaiknál szükségük van. De ha ennyi szorgalmi időre szüksége van minden pórleánynak, meg lehetünk-e annyival elégedve nagyobb figyelmet igénylő városi népnevelésünkkel? Nem, épen nem. Leánykaink 12 éves korukban eléri ismereteik netovábbját. Mind az, mit 6 éven át sokszor fényes sikerrel tanultak, nem nyervén többé rendszeres tápot, azon a ponton, meddig tanulmányaikban vezették, rendszeresen megállapodnak. Nincs többé senki, ki ismeret szomjukat, melyet eddig úgy szólva csak felköltöttek, kielégítse. Nincs senki, ki őket abban, mit eddig tanultak, biztossá tegye, megerősítse, ki őket az ismeretek világában csak halvány mécs, mellett is előbbre vezesse. Sőt épen ellenkező az eset! Leánykaink, kikről elmondhatni, hogy éles, korábban fejlődő tehetségeiknél fogva könnyen fogják

fel a tantárgyakat s kevés kivétellel a fiuknál mindig szorgalmasabban tanulják feladataikat, 12 éves korukban elhagyván az iskolát, a mily könnyen megtanultak valamit, ép oly könnyen elfeledik azt. De nem csak időnek előtte elfeledik a tanultakat, nemcsak annyira nincs kifejtve s fokozva ismeretszomjuk, miszerint hasznos, komoly olvasmányok által önművelésüket sikerrel folytathatnák, hanem kinöve az iskolapadok közül s feloldva látván magukat a némileg szigorubb iskolai rendszabályok alól, az apák kenyérkereseti elfoglaltsága s az anyák gyengesége s túlszerete mellett nem lehetetlen, hogy serdülő leánykaink az ismeretszerzés hamis köpenye alatt a ponyvairódlalom silány termékeivel s a lelket mételező kritikán alól álló regények olvasásával keresnek időtöltést s szórakozást egyéb rendszeres munka hiányában.

Ki a látszatot, a külszint valónak hiszi, ki egy kis elmélet, sima, folyékony beszédet s a gyakorlat adta társalgási ügyességet elegendőnek véli arra, hogy leányainkat művelteknek, elég tanultaknak mondhasuk, az megfélekedezik a nők ama fontos helyzetéről, melyet a családban, a társadalomban egykor betölteni hivatvák. A régi jó erkölcsöket, honfieriényeket megszilárdítani, az államot úgy regenerálni, hogy fiai azt nagygyá, virágzóvá tehessék, a szó szoros értelmében csak művelt lelkű s feladatukat a maga nagyságában felfogni tudó nők képesek. A nők munkaképesítése, azok műveltségi fokától van feltételezve. Tudom, sőt nagyon belátom, hogy leányaink legtöbbje, egy középszerű jövő reményében nem vonható el az élet prózai foglalkozásának megtanulásától; de test és lélek szoros kapcsolatban lévén, úgy hiszem, minél inkább nemesítettük a nő szellemét, minél inkább okosnak s tanulnak mondható az, az ismeretek különböző ágaiban; annál inkább bele fogja magát találni a gondviselés által ráért bármely állapotba; sőt ha a szükség megkívánja, lesz benne annyi lélekerő, jellem, szelidség, leleményesség, hogy a körülményekkel megalkudva, soha, semmiféle életviszonyok közt, nem jön életfentartását illetőleg zavarba.

A mennyire tehát városunk minden szép s nemes iránt fogékony lakosságát, ennek társadalmi viszonyait, nem különben Székesfejervárnak az egész vidéken vezérszerepre hivatott állását ismerni szerencsém van; külföldi tapasztalataim folytán semmit sem óhajtának forróbban, semmit sem látnék cél- s korszerűbbnek, mint egy városunk kebelében felállítandó felsőbb leányiskolát, egy polgári nőtanodát. Igen, külföldi tapasztalatom folytán látom a tatóngó irt, mely jobb családjaik népnevelésében, a korán megszüntetett iskoláztatás miatt épen a leányok részére fenmarad. Hogy mennyivel másképp gondolkodnak külföldön a nők neveléséről, igen szívesen igazolnám pl. dr. Friedländer igazgatása alatt álló lípesei felsőbb nőtanoda leírásával, de minthogy ez hosszúra terjedne, beérem ezuttal azzal, hogy néhány szóval csupán rámutattam népnevelésünk komolyabb felkarolásának szükségére.

(Folytatása következik.)

Hatósági élet.

Pályázati hirdetmény. Szab. kir. Székesfejervár városa törvényhatóságánál, az alább megnevezett és

időközben üresedésbe jött, illetőleg ujonnan rendszerezett tisztviselői állomások, lesznek pályázat útján betöltendőek, u. m.:

1-ször. Az 1200 frt. évi fizetéssel ellátott főszámvevői állás.

2-ször. A 800 frt. évi fizetéssel kapcsolatos adószedő-pénztárnoki állomás, továbbá:

3-ször. A legutóbb rendszeresített és a nagyméltóságú magy. kir. belügyministeriumnak f. évi 3934. szám alatt kelt magas leiratávl megerősített s 600 frt. évi fizetéssel, valamint természetbeni lakás élvezetével összekötött városi kórházi gondnoki állomás.

Mindezen hivatalok a f. évi mártius 27-én tartandó rendes havi közgyűlésen — az 1870. XLII. t. cz. értelmében megejtendő választás mellett fognak betölteni.

Felhívtnak e szerint mindazok, kik a fenti pontok alatt jelzett állomások valamelyikére pályázni kívánnak, miszerint kellőleg felszerelt folyamodványait f. 1873. évi mártius hó 16-ig a városi törvényhatóság ígató-hivatalában annyival is inkább benyújtani el ne mulasztják, minthogy az érintett időhatár lejártával nem taláni további igényeknek hely nem adhatatik.

Kelt szab. kir. Székesfejervár városa 1873. évi február hó 27-én tartott közgyűlésének határozatából.

Novák Kálmán, polgármester.

— A városi közgyűlésnek f. é. 79/1139. számú határozatához képest ezennel közírhírre tétetik, miszerint a legelőbérfizetés f. 1873. évi mártius 10-kén, következő módon veendő kezdetét, u. m.:

1) A gulyára vagy csordára kihajtható minden darab marha után 7 frt., minden sertés után pedig 50 kr. évi legelőbér fizetendő.

2) Ezen bérfizetés történik a városi házipénztárnál, minekutána a legelőre hajtható marha a számvéségnél beigtatva lett s ezen beigtatásról az igazolvány kiszolgáltattott.

3) A városi házipénztár a legelőre kihajtható marhák után járó legelőbért felvévén, ezt a számvéség által kiállított igazolványra reávezetvén, egy-szersmind az illetőnek a pásztorjegy ki fog szolgáltatni.

4) Pásztorjegy nélkül marhát vagy sertést gulyára vagy csordára felvenni illetőleg befogadni nem szabad; kinek marhája bárcza nélkül a legelőn találatik, minden darab marha után 14, a pásztor pedig 7 forint bírságot fizet.

Kelt Székesfejervárott, az 1873. évi február hó 27-én tartott városi közgyűlésnek határozatából.

Szeplét Nándor, gazd. tanácsnok.

— **Jegyzői szigorlatok.** E lapok legutóbbi két számában a jegyzői szigorlatra kitűzött névsora közöltetett, időközben azonban több változás merült fel e névsor körül. A legújabbban megállapított névsor következő. Mártius 10. és 11-re kitűzettek: Ifj. Barcsay István, Hanekker István, Késői Lőrincz, Kovács József, Steer György. Mártius hó 17. és 18-ra kitűzettek: Führer Sándor, Massay Mihály, Szöllösy Gergely, Tahy Antal, Vörösmarty Ferencz.

— **Ujoncosás.** A csákvári sorozójárából a közös hadseregbe állítottatott 120, a póttartalék fedezésére besoroztatott 50, a honvédséghez besoroztatott: az I. korosztályból 0, a II. korosztályból 1, a III. korosztályból 20, összesen 21. Az ez évi sorozásról távol maradtak a három korosztályból összesen 93-an.

megszólította atyámat, hogy gondoskodjék neveltetéséről s ő bizonyosan a világ kedvéért, hogy el ne ítélje, vagy közbeszéd tárgya ne legyen az ő boldogtalansága, nevelőt fogadott a házhoz.

A nevelő mintegy huszonnyolc éves, deli termetű, szép barna férfiú volt, sima mint a kőszőrült drága kő, beszédes mint a hegyi patak, szóval minden tekintetben képesített arra, hogy csábítson és megnyerjen. Asztal fölött mindig ő vitte a szót s mondhatom, bármit is oly elevenen, oly vonzóan tudott előadni, hogy atyám is érdeklél hallgatta előadásait. Pár hónapig magunkra voltunk hagyva én és nevelőm, később bebetekintett anyám, majd óraszámra ott ült és figyelte tanulásmat s végre pillanatra kiküldtek a szobából s ketten maradtak, hihetőleg azért, hogy négy szem közt nyersen felvilágosítást előhaladásomról, a mi később oly gyakorivá vált, hogy alig tanultunk negyedóráig, már szabadságot nyertem s ők ketten maradtak a szobában, a mi engem gyermekket legkevésbé sem bántott, mert jobban szerettem a kertben lepkeket üzni, mint könyvhöz tapadva a négy fal közt tepsdni.

— Nem is sejtetted... közbeszölt Luczifer — hogy az idegen katonatiszt helyett most a nevelő lett anyád imádottja?

— Hallgass, ne előzd meg az eseményeket — mondá Hilárius s így folytatá élettörténetét: — Épen nyolc éves voltam 1848-ban, midőn a forradalom kitört. Minden jó hazafi fegyvert ragadott s a haza zászlója alá sorakozott a szent szabadság védelmére. Atyám is elhagyta családi tűzhelyét s elment, hogy vagy kivívja a haza függetlenségét, vagy elvérezék hazája szabadságáért. Nem rajzolom a függetlenségi harcokat, a hőstetteket, mert a vége csak az,

hogy az árulás rabigába hajtotta a nemzetet, s a kik el nem vésztek, azok mint lázadók börtönbe hurcoltattak. Atyám is mint őrnagy, mint kormánybiztos halálra s kegyelem útján husz évi várfogságra ítéltetett.

E rettenetes ítélet nem leverte, hanem felemelte anyámat. Az oly csendes s elhagyatott ház mulatságok színhelyévé, katonatisztnek tanyájává változott át s a nevelő valóságos háziúrta lett a Pazardy udvarban; ő töle függött minden, ő fogadta s bocsátotta el a cselédeket, ő adta ki a rendeleteket s az én tanításom alsórendű foglalkozásá lett.

Az emberek számításait Isten végzése gyakran keresztülhúzza. A királyi kegyelem atyám szabadságát négy év múlva visszaadta, s midőn hat évi távollét után visszatért, anyámat oly állapotban találta, melyet eltítkolni teljes lehetlen volt. Lehet-e rettenetesebb csapás egy férfira, mint az, hogy míg ő a rabszolgaság bilincseit hordja, neje kibontakozva a hűség rózsaláncaiból, áruba bocsátja azt, mi legszentebb, a szeméremet és női hűséget? Ettől a percztől fogva nem volt napja szegény Pazardy Ákosnak; nappal mint élő halott járt s kelt az udvarban, éjjel mint kísértet bolygott zordon kastélyában. Barátai, ismerői, kik nem tudták bánata okát, meglátogatták, vigasztalták; de ő semmi vigaszt sem vett be, minden felelete csak nyögés, csak sóhaj volt. Végre ágyának esett, józan állapotában Ödön fia sorsával, lázas állapotában a haza sorsával bajlódott. Így telt el néhány hét, az orvosok minden tudományukat elővették, hogy visszaadják az életnek; de halál ellen nincs orvosság s ő mint szelid vértanu elaludt.

Az egész község részvéte s könyvtje kísérté sirjához a boldogultat, az egész község megvetése s átka

kísérté vissza anyámat az elhagyatott kastélyba, a ki, még nem zöldült ki az új fű a kegyeletes sirhalmon, már neje lett a nevelőnek.

Mint a hernyóból lett pille nem elégszik meg, hogy egy virág mézét kiszívja, hanem a kert minden virágát megizleli: az alárendelt nevelőből lett új földesur sem elégedett meg többé anyám szerelmével, hanem kicsapongásaival nyilvános pelengérré állította a családot. — Szegény boldogult Pazardy Ákost többször felkérte anyám, hogy hivassa magát nagyságos urnak; de az mindig azt válaszolta: „hagyj békét nekem, mind bolond ember az, a ki olyan címet vesz fel, a mi őt jogosan nem illeti;“ az ujdonsült földesurnak pedig legelső parancsa az volt a cselédséghez, hogy ő nem tekintetes, hanem nagyságos ur. Uj fogat, paripa, agár, kopó, lovász, lokaj kellett, hogy valódi nagyuri szint viseljen az udvar, a mi szóváltást, majd versengést idézett elő s a mi hallatlan mivel emberek közt, egy ily versengés alkalmával anyámat arczul csapta. Képzelheted, hogy egy büszke grófnának még lába ujjában sem maradt vére, mert az is arczába futott, görcsös sivalkodás hallatszott s mint a tóvén elvágott fa, nagy zuhanással a földre omlott. Soká azt hittük, hogy halott, eczet, hideg víz, kölni víz, rum, spiritusz semmit sem használt, végre felvetette megkövesült szemét, soká mereven nézett rám, azután szivszaggató zokogásban tört ki, egyre kiabálván: „Ákos, Ákos!“

Midőn felgyógyult, összehívattá a cselédeket s kiadá a parancsot, hogy többé senki ne merészeljen szótfogadni a volt nevelőnek és a cselédség örömet engedelmeskedett, mert mindenki utálta a nyomorult iparlovag üres hetvenkedését. E naptól fogva olyan